

Șerban Anghelescu

Culorile tranziției

Tranziția presupune existența unor structuri diferite, consolidate, între care o societate, un individ, un obiect se mișcă și se construiesc în mers. O perioadă intermediară, destinată să dispară odată cu încheierea trecerii, o punte fluidă între stadiul abandonat și cel vizat, un domeniu de studiu fascinant prin excelență pentru sociolog și antropolog, fiindcă abundă în ambiguități, paradoxuri, tentative de regresii, pierderi de identitate, fraude, imposturi. Istoricii convin să numească *tranziții* perioadele definitiv consumate, în care un regim se destrucționează lent sau violent, simultan cu formarea unui nou sistem. Actorii sociali ai trecutului, angajați voluntar sau involuntar în descompunerea vechilor imperii sau religii, nu au conștiința clară a existenței lor liminale, spre deosebire de milenariști și de socialiști care au o imagine rațională și relativ clară a comunității sau a societății țintă. Acestea din urmă sunt noutăți neexperimentate până atunci, dacă exceptăm imaginările vremuri și spații paradisiace pe care utopiștii pretind că le reconstituie. Trecerea conformă unui model revelat sau *științific și logic* va tortura realitatea socială pentru a o face să coincidă cu proiectul ideologic și va inventa un ecran lingvistic pe care-l va propune drept unică realitate coerentă și controlabilă.

În cazul nostru, tranziția se produce spre o societate liberală vie, cunoscută, deloc utopică. Dispare tirania

modelului unic, înghețat. Avantajul temporar al tiparului unic ține de mobilizarea energiilor într-o singură direcție, spre deosebire de existența concurențială a modelelor alternative.

Este interesant să remarcăm că noțiunea de *tranziție* e propusă de limbajul oficial, iar acest fapt denotă o precauție elementară. Bâlbâielile politice, stagnările, erorile de parcurs vor fi puse în seama tranziției, care prin definiție nu poate fi decât riscantă și nonlineară, o țară a nimănui în care totul e permis. Responsabilitatea morală se atenuază astfel sau dispăre integral. Un cuvânt și despre tranziția rituală, singura perfectă, întrucât procesul simbolic al transformării este codificat uniform și produce pe bandă rulantă adulți, morți fericiți, călugări, șamani etc. Vom lăsa acum, brusc, să vorbească memoria personală în absența oricărui eșafodaj teoretic, a oricărei anchete, pentru a da seama evident fragmentar, de apariții și dispariții de culori, tonuri și accente ale trecerii.

Întâi, românii ieșiți în stradă au trăit sentimentul uimitor al libertății și al puterii, crezând că devin autori ai istoriei, nu sclavi. Transmisiunile interminabile de televiziune îți dădeau posibilitatea să participi la dezbaterile parlamentului provizoriu, în deplină transparență a actului politic. Dar aproape simultan cu apariția încrederii, suspiciunea produce monștri. Trăgătorii asasini numiți teroriști sunt în imaginarul colectiv ființe exotice, fabuloase, cu identități multiple, stăpâni ai canalelor subterane despre care se spune că împânzesc Bucureștiul. Dincolo de lumea suprafețelor vizibile funcționează o realitate ascunsă. Nimic nu mai este ce pare a fi. Românul devine hermeneut în piață, în presă, în familie; descifrează sensurile oculte. Nu se lasă manipulat. El știe că toți conspiră împotriva lui. Nimic nu e

pur, nimic nu e clar. Suntem mințiți și vânduți, își spune omul care judecă surprinzător, inventându-și dușmani din umbră, asemeni comuniștilor obsedați de comploturi, doar că acum inamicul, agentul străin, capitalistul autohton sau securistul nu pot fi pedepsiți. Formele de protest variază de la amenințarea cu sinuciderea prin greva foamei la dezlănțuiri ludice. Se protestează cântând, dansând, strigând, spunând Tatăl Nostru, desenând, mărșăluind. Piața Universității devine un spațiu sacru, izolat, al celor puri și liberi, o insulă a solidarității în mijlocul lumii vrăjmașe, un spațiu al confesiunii, al discursului spontan.

Fervoarea acelor zile ținea de o exaltare religioasă a actului politic, de inițiere și de salvare în opoziție cu practicile raționale. Comunismul a propagat omogenitatea socială, unitatea indestructibilă a poporului în jurul Partidului, fără să le realizeze vreodată în afara limbajului pseudoritual. O comuniune extraordinară a libertății și a victoriei se instalează fulgerător în zilele Revoluției, urmând să se deterioreze curând și să lase loc tuturor sciziunilor previzibile într-o societate liberă, să manifeste diferențele. Scindarea politică opune deseori generațiile aceleiași familii: Fragmentarea socială îi tulbură pe cei obișnuiți să admire valorile uniformității. Spectacolul ritual al puterii regizat în comunism nu admitea nici umbra unui conflict. Voința unică perfect dirijată construia istoria în aplauzele unanime. Conflictul deschis între grupurile politice îi dezarmează pe cei incapabili de opțiune. Rezultatul firesc în credința celor mai mulți este distanța egală față de toate înfățișările puterii fiindcă, se spune, toți conducătorii se luptă într-o imagine zoologică pentru ciolan, aliați, indiferent de doctrina afișată împotriva noastră.

Într-o lume dominată de spectacol, sărăcia extremă și bogăția, departe de a fi discrete, sunt exhibate în plină lumină. Sondajele de opinie înregistrează încrederea românilor în două instituții solide: biserica și armata. În pofida unei degradări continue și binecunoscute a vieții militare, impresionează, în aparenta anarhie și mobilitate desfrânată, ordinea imobilă a celor două instituții, ritmul egal și disciplina. Timpul și spațiul actelor de cult nu ascultă de schimbările sociale. La fel măsurătoarea exactă a zilelor și a nopților, mișcările reglementate ale corpului impuse în cazărmi determină admirația ca și cum acestea ar fi puncte fixe în vârtejul haotic al societății. Ortodoxia, chiar fundamentalistă, câștigă teren. Reapare *Filocalia*, se retipăresc în noile edituri religioase studii teologice și opere patristice. Oamenii își fac cruce cu evlavie în tramvaie și troleibuze când trec prin preajma bisericilor. Spun tot mai des „Doamne ajută”, populează bisericile. Preoți carismatici sunt în centrul grupurilor de intelectuali pioși, un pictor cunoscut patronează seri de reflecție creștină, călugări renumiți sunt asaltați de mulțime, sfintele moaște atrag pelerinii dornici de vindecare și protecție celestă. Se proiectează Catedrala Mântuirii Neamului, care ar trebui să înfrunte monstrul numit Casa Poporului. Afișele răspândite în oraș promit inițieri în misterele grecești și orientale, cunoașterea supremă a tainelor metafizice, echilibrarea psihică prin yoga. Un guru, arestat în cele din urmă, fondează ashramuri în Ferentari, cartier rău famat, și-i convinge pe adepți să-și bea urina în scop terapeutic, să mediteze pe ruinele cetăților dacice și să practice sexualitatea tantrică. Scrieri misterioase dacice își găsesc preținși descifrați. Isis, Osiris, Zamolxe, Graal joacă o

sarabandă amețitoare în mințile oamenilor. Literatura științifico-fantastică alimentează dorința de fantasmă. Vrăjitoarele se autointitulează prințese și regine ale magiei albe, vindecă impotența, lecuiesc alcoolismul, asigură succesul la examene și în afaceri. Pretutindeni, rețetele succesului și ale fericirii te întâmpină în librării. Ți se propun metode rapide și sigure de slăbit, tehnici ale performanței sexuale, succesul în comunicare. Se poate învăța aparent orice. Important este să dispui de strategiile raționale la îndemâna oricui, facile, rapide. Pietonii se mișcă și ei rapid pe role sau skate-board, mănâncă în picioare în fast-food, mănâncă în mers covrigi și plăcinte din patiseriile apărute peste noapte. Te poți încredința agențiilor matrimoniale, care îți oferă parteneri, Bon Mariage reglează ceremoniile nupțiale în cele mai mici amănunte, ți se promit servicii funerare complete. Antreprenorii de pompe funebre prosperă, ca și cum mortalitatea ar fi în floare. Viu sau mort, ești preluat de instituții care te dirijează, fără greș, comod, rapid, fără durere. Reclamele televizate asigură protecția desăvârșită a corpului uscat și fericit. Sângele menstrual și urina sugarului sunt absorbite din ce în ce mai bine. E suficient să porți un plasture pe talpa piciorului sau o centură și devii musculos/musculoasă, ai fese admirabile, sâni de invidiat. Corpul perforat, tatuat, corectat aduce aminte de practicile tribale, dar analogia rămâne superficială câtă vreme nu se poate demonstra că există un text semnificativ înscris pe și în corpul prezent, așa cum procedau „sălbaticii”. Ierburile și florile, rădăcinile și semințele în infuzie și decocturi, supuse macerării sau prefăcute în pulberi atestă încrederea crescută în capacitatea curativă a naturii redescoperite, concurând cu civilizația industriei

farmaceutice. Magia, homeopatia, naturismul, ocultismul, secretele inițiatice, conspirațiile universale atestă împreună gustul pentru tot ceea ce se opune lumii vizibile și rațional organizate, pentru structurile ascunse, în sfârșit revelate. Coexistă două naivități în plină ascensiune: cea a raționalizării extreme, care îți procură prin tehnici adecvate sănătatea și prosperitatea, și cea a lumilor invizibile, în care rezidă puterea reală.

Dacă în anii '70 bucureștenii creșteau nutrii cu un dublu scop utilitar, hrană și îmbrăcăminte, astăzi prevalează animalele „inutile”, care au cucerit inimile sensibile. Păsări, pisici și câini exotici, cabinete veterinare, ambulanțe veterinare, sute de preparate speciale pentru hrana delicatelor patrupede, cuști sofisticate și oase false constituie o nouă industrie născută din atitudini schimbate față de colocatarii planetei. Am învățat să iubim dinozaurii, mangustele, caimanii. Grație televiziunii și cinematografeii, descoperim o alteritate fascinantă în vecinii noștri împlăniți, solzoși sau înaripați. Îi umanizăm. La polul opus, apar haitele de câini ai nimănu și ai tuturor, comunitari, care te atacă sau te ling, și obligă autoritățile orașului să înfrunte grave probleme morale. Îi ucidem cu blândețe, îi hrănim, îi adoptăm? Câinii de luptă sunt instrumentul agresivității nestăpânite a proprietarilor lor. Câinele de pază apără noile averi. Nu trăim într-o cetate asediată, dar ferestrele de la parter sunt protejate cu gratii, se înmulțesc ușile metalice cu încuietori savante, abundă sistemele de siguranță. Frica, de altfel, este îndreptățită, însă hoțul sau tâlharul are la îndemână indiciile sigure ale valorilor protejate. Lemnăria dispare. Ramele ferestrelor care se închid ermetic și izolează fonic, gresia, faianța sau chiar marmura definesc casele

CUPRINS

Șerban Anghelescu	
<i>Culorile tranziției</i>	5
Petre Popovăț	
<i>O cronologie subiectivă a anilor '90</i>	13
Petre Popovăț	
<i>Zvonuri, bârfe și păreri</i>	23
Maria Mateoniu	
<i>Generația mea cea dintre generații</i>	37
Zoe Petre	
<i>Vârsta inocenței pierdute</i>	46
Magda Manoliu	
<i>Greva studenților</i>	55
Alina Iordache	
<i>Ziua când vin bâtele</i>	58
Vlad Manoliu	
<i>Piața Universității</i>	60
Victoria Moțoc	
<i>Vara vrajbei noastre</i>	62
Alin Rus	
<i>Minerii despre mineriade. Ianuarie-iunie 1990</i>	68
Mihai Ionescu	
<i>Bătut de mineri</i>	99

Vlad Manoliu	
<i>Zilele rușinii naționale</i>	106
Ovidiu Caraiani	
<i>Grupul pentru Dialog Social</i>	108
Vlad Manoliu	
<i>Altfel de televiziune</i>	114
Șerban Georgescu	
<i>Televiziunea după 1990. Chimia națiunii</i>	116
Filip Florian	
<i>Gazetărie pe pâine</i>	127
Viorel Moțoc	
<i>Fotbal '90</i>	131
Zoe Petre	
<i>Politica</i>	137
Victoria Moțoc	
<i>Prin fumul de țigară</i>	148
Vlad Manoliu	
<i>Anticariate</i>	152
Ciprian Voicilă	
<i>Cărțile și muzica</i>	155
Călin Torsan	
<i>Algoritm pentru cosmetizarea propriului eu</i>	163
Alex. Leo Șerban	
<i>Topuri și paradigme</i>	183
David Reu	
<i>Mierea amară</i>	188
Magda Manoliu	
<i>Bizanț sau Istanbul?</i>	200
Petre Popovăț	
<i>Pașaport</i>	202

Petre Marin	
<i>Comerț cu haine, argint, gablonțuri și tutun</i>	213
Petre Popovăț	
<i>Acumulare primitivă de capital</i>	221
Sorin Minea	
<i>Dacă cineva îmi spune „mâine”, înseamnă că nu se poate</i>	223
Monica Cherecheș, Claudia Băltățoiu	
<i>Piața imobiliară în anii '90</i>	242
Magda Manoliu	
<i>Vitrine</i>	255
Violeta Mayer	
<i>Prin economia de piață. Uimire după uimire</i>	257
Petruța Burcea	
<i>Second hand</i>	275
Livia Gheorghită	
<i>Ajutoare și haine</i>	277
Despina Bădescu	
<i>Anii '90 sau cum a apărut iaurtul cu fructe în frigiderul familiei mele</i>	280
Mihaela Vața	
<i>Supermarketul meu</i>	282
Răzvan Marin	
<i>Supermarket</i>	286
*** <i>Piața privatizată Dorobanți</i>	289
Tudor Anghelescu, Mihai Melinescu	
<i>Fast-food</i>	296
Ștefan Aioanei	
<i>Vechea și noua mentalitate</i>	302

Tudor Anghelescu, Mihai Melinescu	
<i>Café Internet</i>	305
Elena Radu	
<i>Micul întreprinzător</i>	314
Diana Perju	
<i>Învățământ</i>	326
*** <i>Reforme, reforme</i>	322
*** <i>Belfast</i>	341
Cora Moțoc	
<i>America mea</i>	349
Alexandru Bălășescu	
<i>Bursa de studii în străinătate în anii '90</i>	355
Daniela Alexandrescu	
<i>Scurtă istorie a lungii formări a unui medic</i> <i>în învățământul particular românesc</i>	359
Petre Popovăț	
<i>Fragmente de jurnal din Iberia</i>	368
Vintilă Mihăilescu	
<i>Prima întâlnire est – vest</i>	383

Printed and bound in Romania

by punct